

Активізація навчально-пізнавальної діяльності іноземних студентів при викладанні педіатрії

У статті аналізуються існуючі у психолого-педагогічній науці підходи до активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів та формування позитивної мотивації до навчання. Обговорюються методи організації самостійної роботи англomовних іноземних студентів-медиків у процесі підготовки та проведенні практичних занять з педіатрії.

Ключові слова: навчально-пізнавальна діяльність, мотивація, самостійна робота, англomовні студенти-медики, педіатрія.

Однією з найважливіших проблем вищої освіти на сучасному етапі є підвищення якості навчання, що полягає у стимулюванні й доведенні якості пізнавальної активності тих, хто навчається, до рівня самоосвіти та здатності самореалізувати цей принцип на певному етапі навчання.

Нині набуває розвитку формування компетентнісно-світоглядних якостей майбутніх фахівців, в основу якого покладено мотиваційні підходи активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів [4, 7, 8].

Формування мотивації студентів у їхній навчально-пізнавальній діяльності є одним з основних напрямків підвищення ефективності навчання. Актуальність мотиваційної сфери навчання обумовлена оновленням змісту навчання, постановкою завдань формування у студентів прийомів самостійного набуття знань, пізнавальних інтересів, життєвих та професійних компетенцій, активної життєвої позиції, що не тільки сприяє розвитку інтелекту, але і є рушійною силою удосконалення особистості в цілому [2, 6].

Відомо, що серед двох основних типів мотивації – зовнішньої та внутрішньої, саме остання найдужче позитивно впливає на процес навчання. Згідно з проведеним дослідженням, тільки 15 % студентів вищих навчальних закладів мають стійку внутрішню мотивацію [2]. Не є винятком й іноземні англomовні студенти медичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. У кожній групі є студенти з різною мотивацією до навчання, значними відмінностями в рівні базової підготовки, що суттєво впливає на організацію навчального процесу. Окрім того, наявність різних етнічних, національних та соціальних груп з відмінностями культури, віросповідання, життєвого досвіду, рівня володіння англійською мовою, яка, до речі, не є рідною для більшості студентів, також позначається на навчальному процесі [5, 6]. Все вищезазначене потребує впровадження в педагогічний процес нових технологій навчання та виховання, використання результатів науково-педагогічних досліджень, спрямованих саме на активацію навчально-

пізнавальної діяльності, посилення стимулів, які відповідають внутрішньому типу позитивної мотивації.

Відомо, що навчально-пізнавальна діяльність – це спеціально організований викладачем процес пізнання, результатом якого є наукові знання, уміння, навички, форми поведінки й види діяльності, які опановує студент [7].

Також навчально-пізнавальну діяльність інтерпретують як процес і результат засвоєння способів, дій, знань, необхідних для здійснення подальшої професійної діяльності, розвитку пізнавального інтересу, творчих здібностей, пізнавальної активності і самостійності в умовах удосконалення змісту, форм і методів навчання [8].

Активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів слід розуміти як мобілізацію викладачем за допомогою спеціальних засобів їхніх інтелектуальних, морально-вольових та фізичних зусиль на досягнення конкретних цілей навчання, розвитку та виховання [7, 8].

Спираючись на основні андрагогічні положення, які є фундаментом теорії навчання дорослих, організація процесу навчання має спрямовуватися на принципи пріоритету самостійного навчання, спільної діяльності, індивідуалізації та системності навчання [9]. Підвищення ролі самостійної роботи студентів є також однією з основних вимог Болонського процесу [1].

Саме самостійна робота сприяє поглибленню і розширенню знань, формуванню самостійності, ініціативності, дисциплінованості, інтересу до пізнавальної діяльності, розвитку здібностей та оволодінню прийомами процесу пізнання [6–8].

Але, враховуючи низький рівень внутрішньої мотивації основної частки сучасних студентів, вкрай низький рівень навичок самостійної роботи, зусилля викладача мають бути спрямовані на правильну методичну організацію цього процесу, забезпечення умов її успішного перебігу. Система керівництва індивідуальною роботою студентів включає насамперед чітке її планування, детальне продумування її організації, безпосереднє або опосередковане керівництво з боку викладача, систематичний контроль за поетапними і кінцевими результатами, оперативне доведення до відома студентів оцінки результатів їхньої самостійної роботи і внесення відповідних коректив у її організування [8]. Сьогодні викладач розглядається як своєрідний менеджер, який здійснює організацію та управління навчально-виховним процесом, його діяльність полягає у наданні допомоги студенту у набутті необхідних йому знань, умінь, навичок і особистісних якостей [9].

Для успішної організації та підвищення ефективності самостійної роботи студентів 4 курсу на кафедрі педіатрії Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна розроблено науково-методичний посібник для індивідуальної підготовки студента до практичних занять з педі-

атрії. Посібник розроблено відповідно до програми навчальної дисципліни «Педіатрія» для студентів вищих медичних закладів освіти III–IV рівнів акредитації, затвердженої МОЗ України. Його метою є активізація навчально-пізнавальної діяльності, стимулювання розвитку навичок самостійного пошуку інформації, самоорганізації і самоконтролю власної діяльності, що сприяє формуванню професійної компетентності.

Змістовним аспектом активізації навчального процесу є підбір матеріалу, складання завдань на основі проблемного навчання із врахуванням індивідуальних здібностей кожного студента.

Важливою передумовою виникнення інтересу до навчання є така організація останнього, що дає змогу студентам проявити інтелектуальну самостійність та ініціативність. Основним засобом при цьому є використання таких завдань та запитань, розв'язання яких потребує від студентів активної пошукової діяльності. Саме створення проблемних ситуацій, посилення складності навчального матеріалу відіграють важливу роль у формуванні позитивних мотивів навчання [2, 4].

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі підготовки до практичних занять з педіатрії застосовуються такі методики: зв'язок завдань з попередніми дисциплінами та майбутньою професією; диференційність завдань та системи оцінювання; стимулювання потреби у вдосконаленні, мобілізації творчих здібностей студентів та схильності до самоствердження.

Пізнання нового має ґрунтуватися на раніше засвоєних знаннях, а підготовка лікаря на сучасному етапі потребує глибокого засвоєння фундаментальних базових предметів, тому на початку кожного нового змістовного модуля в посібнику наведено перелік питань для повторення та перевірки рівня знань з інших дисциплін: анатомії, нормальної та патологічної фізіології, пропедевтики дитячих хвороб, що підвищує ефективність засвоєння матеріалу й зміцнює міждисциплінарні зв'язки.

Частина завдань, наведених у посібнику, – це завдання підвищеної складності, що сприяють активізації у студентів допитливості, професійної зацікавленості та творчого пошуку.

Наведено перелік основних медикаментів для лікування захворювань дитячого віку, які вивчаються на 4 курсі з міжнародними рекомендаціями щодо дозування лікарських засобів у педіатрії для самостійного виписування рецептів. Саме спроби самостійного призначення лікування хворій дитині, виписування рецептів, навички розрахунку дози з урахуванням маси тіла, віку є прикладом застосування набутих знань, що становлять основу професійної компетентності.

При виконанні завдань до практичних занять студенти набувають досвіду професійно-творчої діяльності, який відіграє позитивну роль у підготовці майбутнього фахівця.

На початку кожного практичного заняття проводяться контроль правильності виконання завдань, аналіз цієї роботи, підкреслення всіх позитивних моментів, досягнень у засвоєнні навчального матеріалу і виявлення причин наявних недоліків, що також сприяє формуванню позитивної стійкої мотивації навчальної діяльності.

Крім того, для реалізації завдання підвищення внутрішнього типу мотивації під час проведення практичних занять застосовуються такі методи: залучення до самооцінки своєї діяльності та корекції, введення до навчального процесу професійно-орієнтованих завдань, застосування навчально-пізнавальних ігор, створення проблемних ситуацій, яскравих наочно-образних уявлень, застосування комп'ютерних технологій у різних напрямках діяльності, заохочення до пошуку альтернативних рішень, врахування життєвого досвіду студента й останніх досягнень педагогічної та медичної науки.

З метою урізноманітнення навчального матеріалу і прийомів навчальної діяльності студентам, які зацікавлені у вищій оцінці, пропонується підготувати доповідь з конкретної тематики у вигляді мультимедійної презентації та виступити перед одногрупниками. Це сприяє розвитку інтелектуального потенціалу, особистісному зростанню та самоствердженню. Перспективами такого напрямку є залучення англомовних студентів до науково-дослідної роботи, підготовка та участь у наукових конференціях.

На практичних заняттях велика увага приділяється навчанню студентів роботі в команді (*cooperative learning*), розвитку комунікативних навичок та вмінь на основі методики проведення занять у вигляді клінічних ситуацій та ділових ігор (*simulation games*). Усі студенти під час проведення таких занять беруть участь в обговоренні теми, вирішенні ключових задач, що підтримує у студентів інтерес до самого процесу навчання [3,4].

На практичних заняттях з успіхом застосовуються сучасні комп'ютерні технології як для демонстрації наочного матеріалу, клінічних прикладів, навчальних фільмів, так і для тренінгу діагностики захворювань респіраторної та серцево-судинної систем (*3M Littman Learning Lung Sounds R. L. H. Murphy, M. A. Murphy, 3M Littman Cardiac Auscultation David Hardung, Giso v der Percke, Heyder Omran*). Створено електронний банк тестових завдань та розробляється комп'ютерна програма тестування.

З метою методичного забезпечення навчального процесу на кафедрі педіатрії створено навчально-методичні комплекси до кожного розділу педіатрії, які, окрім навчальної програми, розкладу занять, містять методичні вказівки, мультимедійні презентації лекцій, навчальні посібники, довідкову літературу, які в електронному вигляді може отримати кожен студент. Розпочато роботу над підготовкою електронного підручника з педіатрії. Також створено відеотеку навчальних фільмів для кожного

заняття, які використовуються як викладачами при проведенні занять, так і студентами для самостійного перегляду та закріплення практичних навичок вдома при підготовці до занять. Навчальні фільми поєднують візуальну, аудіальну та контентну складові і можуть конкурувати з іншими дидактичними методиками (лекції, тексти). Навчально-методичний комплекс утілює в собі технологію формування професійної і комунікативної компетенції, є складовою дистанційної освіти та індивідуального підходу до навчання, урахування відмінностей засобів та швидкості засвоєння інформації, що має особливе значення при навчанні іноземних студентів. Доступність і відкритість навчання, можливість самостійно визначати темп навчання, повертатися до окремих уроків у зручний час, у будь-якому місці, дозволяє студентам виробити індивідуальний графік навчання, що також стимулює розвиток позитивної мотивації до навчання.

Таким чином, застосування сучасних досліджень психолого-педагогічної науки, різноманітних педагогічних технологій та методів стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів дозволяють викладачу-практику формувати у студентів позитивну мотивацію до навчання та стійкий інтерес до дисципліни і майбутньої професійної діяльності.

Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів сприятиме формуванню конкурентоспроможного випускника, здатного активно набувати знання, навички, мотивованого на безперервну освіту та самоосвіту, а також втіленню основного принципу андрогогіки та найдавнішої формули навчання: «*Non scholae, sed vitae discimus*» – учимося не для школи, а для життя.

Література

1. Балахонов А. В. Фундаментализация медицинского университетского образования / А. В. Балахонов. – СПб. : Изд-во СПбГУ, 2004. – 232 с.
2. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2011. – 512 с.
3. Инновационные технологии в образовании / Под ред. И. И. Абылгазиева, И. В. Ильина / Сост. Д. И. Земцов. – М. : МАКС Пресс, 2011. – 141 с.
4. Лазарев В. С., Мартиросян Б. П. Педагогическая инноватика / В. С. Лазарев, Б. П. Мартиросян. – М. : Просвещение, 2006. – 101 с.
5. Раковська Л. О. Взаємозв'язок інновацій і традицій при викладанні клінічної дисципліни англомовним студентам-медикам : проблеми і шляхи вирішення / Л. О. Раковська // Проблеми сучасної освіти : зб. наук.-метод. праць. – Вип. 4 / Укл. Ю. В. Холін, Т. О. Маркова. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – С. 154–159.

6. Одинець Ю. В., Ручко А. Ф., Піддубна І. М., Ярова К. К., Панфілова О. О., Алексєєва Н. П. Особливості організації та проведення навчання англомовних іноземних студентів на кафедрі педіатрії № 2 ХНМУ / Ю. В. Одинець, А. Ф. Ручко, І. М. Піддубна, К. К. Ярова, О. О. Панфілова, Н. П. Алексєєва // Матеріали XLV навчально-методичної конференції «Сучасний стан, проблеми та перспективи англомовного навчання у ХНМУ». – Х., 17.11.2011. – С. 133–135.

7. Слостенин В. А., Исаев И. Ф., Шиянов Е. Н. Педагогика / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов. – М. : Академия, 2002. – 576 с.

8. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – 2-ге вид., доп. – К. : Академвидав, 2010. – 456 с.

9. Змеев С. И. Андрогогика : основы теории, истории и технологии обучения взрослых / С. И. Змеев. – М. : ПЕР СЭ, 2007. – 272 с.